

**AKSA TUFANI
HAREKATININ KÖRFEZ
SİYASETİNE ETKİLERİ**

Bilgehan Alagöz

Kasım 2023 © İram Araştırmaları Merkezi (İRAM). Bu eserin bütün hakları saklıdır.

Bu eser İRAM'dan yazılı izin alınmadan elektronik veya mekanik yollarla çoğaltılamaz. Metnin dijital versiyonu için <https://www.iramcenter.org> adresini ziyaret ediniz. Dijital kopya bu siteye aktif link verilerek kısmi olarak paylaşılabilir.

Burada ortaya konulan görüşler öncelikli olarak yazara aittir ve İRAM'ın kurumsal görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

İRAM Başkanı : Dr. Hakkı Uygur

İram Araştırmaları Merkezi

Üst Zeren Sokak No.: 40
Levent/Beşiktaş/İstanbul/Türkiye
Tel: +90 212 264 35 81 | +90 212 268 33 00
Faks: +90 212 264 35 18
e-posta: iramistanbul@iramcenter.org
www.iramcenter.org

İRAM

İran Araştırmaları Merkezi

Aksa Tufanı Harekatının Körfez Siyasetine Etkileri

Dr. Bilgehan Alagöz

Bilgehan Alagöz, lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünde, yüksek lisans ve doktorasını Marmara Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü'nde tamamladı. 2008'de doktora çalışmaları için ABD'deki Wisconsin Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları programına misafir araştırmacı olarak kabul edildi. Çalışma alanları, İran dış politikası, Basra Körfezi siyaseti ve Türkiye-İran ilişkileridir. Halen Marmara Üniversitesi öğretim üyesi ve İran Araştırmaları Merkezi (İRAM) kıdemli uzmanıdır.

İRAM
YAYINLARI
PERSPEKTİF

İÇİNDEKİLER

Özet	3
1. Giriş	4
2. Körfezin Tek Ses Olma Zorluğu	5
2.1. Bahreyn	5
2.2. Birleşik Arap Emirlikleri	6
2.3. Suudi Arabistan	7
2.4. Katar	8
2.5. Kuveyt	9
2.6. Umman	10
3. Gazze Operasyonu ve Körfez'de Değişen Dengeler	10
4. Sonuç	12

ÖZET

Bu çalışmada 7 Ekim 2023 tarihinde başlayan Aksa Tufanı Operasyonu ve Gazze Operasyonu'nun Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) ülkelerinin dış politika yaklaşımlarını nasıl etkilediği incelenmiştir. Orta Doğu'nun karmaşık jeopolitiğinde bölgenin stratejik önemi ve devletlerin iç ve dış koşullara uyum sağlama yeteneği KİK ülkelerinin bölgesel olaylara karşı tutumlarını belirlemektedir.

Çalışma, KİK ülkelerinin Gazze'deki olaylara tepkilerini ele alarak özellikle İsrail-Gazze çatışmasının Körfez politikasındaki dengeleri nasıl etkilediğini ortaya koymaktadır. KİK ülkelerinin tutumları arasındaki farklılıkların öne çıktığı ve bölgedeki hassas dengeyi zorlayabilecek potansiyel sorunların belirginleştiği görülmektedir.

Ayrıca İran'ın vekil güç stratejisinin bölgede yeni gerilimlere yol açma potansiyeli taşıdığı vurgulanmaktadır. İran'ın Gazze operasyonunu manipüle ederek bölgedeki etkisini artırma çabaları KİK ülkeleri arasında yeni bir bölünme riskini ortaya çıkarmaktadır. Bu durum Suudi Arabistan'ın liderliğindeki KİK ülkelerinin İran'ın artan etkisine karşı daha sert bir tutum benimsemelerine neden olabilir.

Çalışma, Türkiye'nin bölgesel istikrarın korunmasında önemli bir rol oynayabileceğine vurgu yapmaktadır. Türkiye'nin Körfez ülkeleriyle geliştirdiği ilişkiler, İran'la sürdürdüğü diyalog ve bölgedeki benzersiz konumu Türkiye'nin bölgesel bir kilit oyuncu olarak öne çıkmasını sağlamaktadır. Körfez siyasetinin Türkiye ile iş birliğini artırma eğiliminde olması bölgede istikrar ve denge için olumlu bir adım olarak değerlendirilmektedir. Gelecekte Türkiye'nin barış girişimlerinin Orta Doğu'daki istikrar ve dengeye nasıl katkıda bulunabileceği önemli bir konu olarak öne çıkacaktır.

1. GİRİŞ

Orta Doğu özellikle yirminci yüzyılın başından bu yana önemli olaylara sahne olmuş, 1948'de İsrail'in kurulması sonrasında yaşanan savaşlar tüm dünya siyasetini etkilemiştir. Buna karşılık bölge, sıcak çatışmaların yanı sıra çok sayıda diplomatik girişime de sahne olmuştur. Stephen Walt 1987 tarihli meşhur kitabı *The Origin of Alliances*'ta Orta Doğu'da kurulan ittifakları inceleyenken bunu birkaç gerekçe ekseninde açıklar: Birincisi, Orta Doğu kayda değer stratejik öneme sahip bir bölgedir ve olmaya devam edecektir. İkincisi, Orta Doğu'daki ittifak taahhütleri, devletler değişen iç ve dış koşullara uyum sağladıkça sıklıkla değişmiştir. Şüphesiz 7 Ekim 2023'te Hamas'ın İsrail'i hedef alan Aksa Tufanı Operasyonu ve sonrasında İsrail'in başlattığı Gazze Operasyonu da Orta Doğu tarihindeki önemli sıcak çatışmalardan biri olacaktır. Bunun yanı sıra bu süreç yeni blokları da tetikleyecektir.

Henüz devam eden bir çatışma olması sebebiyle İsrail-Gazze arasında yaşanan sürecin bölgeye ne gibi etkilerinin olacağı tam olarak bilinmemektedir. Bununla beraber, Gazze'de patlak veren şiddet olaylarının Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) ülkelerinin farklı dış politika yaklaşımlarını ortaya çıkardığını ve hem ülke içinde hem de uluslararası alanda karşı karşıya kaldıkları karmaşık dinamiklere ve baskılara ışık tuttuğunu belirtmek gerekir. Bu çalışma, altı KİK üyesinin (Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Katar, Umman, Kuveyt ve Bahreyn) Gazze çatışmasına yönelik değişen tutumlarını, verdikleri tepkilerin sonuçlarını değerlendirmektedir.

2. Körfez'in Tek Ses Olma Zorluğu

Körfez ülkeleri yakın zamanda yaşanan pek çok hadisede bölündü. Özellikle 2011'de bölgede başlayan Arap halk hareketleri ciddi bir kırılma yarattı. Bu ülkeler genel olarak Arap halk hareketlerine karşı temkinli davrandılar. Zira bölgede siyasal İslam'ın yayılmasından ve bunun mutlak monarşileri tehdit etme potansiyelinden endişe duydular. Bu noktada özellikle üç ülkenin tavrı dikkat çekici oldu; bunlar Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ve Katar'dır. Hem Suudi Arabistan hem de BAE kendi sınırları içinde her türlü muhalefet belirtisini bastırmak için önlemler aldı. Katar ise Arap halk hareketlerini destekledi ve bunları bölgede siyasi değişim için bir fırsat olarak gördü ve bu bağlamda özellikle Müslüman Kardeşler hareketine destek verdi. Öte yandan bu üç ülke, Suriye'de büyük oranda ortak bir tutum içinde oldular. Zira bu ülkeler genel olarak Beşar Esad liderliğindeki Suriye hükümetine karşı çıkıyorlardı. Bunun da temelinde Esad rejiminin İran'la kurduğu stratejik ilişkiler yer alıyordu. Bu sebeple Suudi Arabistan, BAE ve Katar Suriye hükümetini devirmek amacıyla çeşitli isyancı grupları desteklediler. Ancak Suriye'de birbiriyle çatışmayan çıkarlar, KİK üyelerinin Müslüman Kardeşler ve İran konusunda ayrışmasına engel olamadı ve 2017 Katar krizi bu sebeple gerçekleşti. Kriz dört yıl sürdü ve Ocak 2021'de El Ula Anlaşması ile çözüldü.

7 Ekim 2023 Aksa Tufanı Operasyonu sonrasında yaşanan hadiseler, Arap isyanları sürecindeki kadar derin bir bölünmeyi çağrıştırmamaktadır. Ayrıca KİK, 2017 krizinin hiçbir üye devlete menfaat sağlamadığını aksine bölgedeki en büyük rakibi İran'a fırsat yarattığını da deneyimlemiştir. Bu sebeple yaşanan son olaylar karşısında o dönemki kadar sert bir

bölünmeden imtina etmektedir. Bununla beraber İsrail-Gazze arasındaki hadiseler KİK içindeki fay hatlarını tekrar gündeme getirmektedir ve bu doğrultuda yeni sorunların çıkma potansiyelini işaret etmektedir.

KİK üyelerinin 7 Ekim'den bu yana benimzedikleri tutuma bakacak olursak İsrail'in, Gazze'deki el-Ehli Baptist Hastanesi'ne 17 Ekim'de düzenlediği ve yüzlerce kişinin hayatını kaybettiği saldırının önemli bir kırılma yarattığını belirtmek gerekir. Hadiselerin ilk başladığı anda Körfez ülkeleri Hamas'a yönelik eleştirilerde bulunmuştu. Ancak hastane saldırısı bu eleştirilerin odağının İsrail'e kaymasına sebep oldu. Bu noktada ilk akla gelen ülkeler Bahreyn ve BAE oldu. Zira her iki ülke de 2020 yılında İsrail ile İbrahim Anlaşmalarını imzalamış ve normalleşme sürecine girmişti.

KİK'in en etkin üyesi Suudi Arabistan'ın tavrı da fazlasıyla merak edildi. Hem yakın zamanda gerçekleşen İran-Suudi uzlaşısının geleceği hem de İsrail ile gündemde olan olası normalleşme süreci tartışılmaya başlandı. Katar ise Hamas'la kurduğu yakın ilişkiler sebebiyle gündeme geldi. Son olarak Kuveyt ve Umman hadiselerinden ilk gününden itibaren İsrail'i kınadılar ve iki devletli çözüm vurgusunu yaptılar. Tüm bu genel çerçeveye ekseninde her bir Körfez ülkesinin tutumuna ve çekincelerine daha detaylı değinmek uygun olacaktır.

2.1 Bahreyn

Bahreyn'in İsrail-Gazze meselesine yönelik tutumunu önemli kılan sebeplerin başında nüfus yapısı gelmektedir. Nüfusunun büyük bölümünün Şii olması ve Aksa Tufanı Operasyonu'nu ilk günden itibaren desteklemiş olan İran'la etkileşime açık olması Bahreyn'in hassas bir politika sürdürmesini gerektirmiştir. Zira İbrahim Anlaşmalarından

yüksek derece rahatsızlığı olan İran için Filistin meselesi üzerinden Bahreyn sokaklarında etkileşim yaratmak özel bir çaba gerektirmektedir.

Nitekim 7 Ekim'den itibaren Bahreyn'in çeşitli şehirlerinde İbrahim Anlaşmalarının durdurulması talebiyle Filistin halkıyla dayanışma gösterileri gerçekleşmiştir. İlk kitlesel eylemler 13 Ekim'de Bahreyn'in çeşitli yerlerinde düzenlenmiştir. Buna karşılık ertesi gün İçişleri Bakanlığı'na bağlı güvenlik güçleri Filistin'i destekleyen bir gösteriye katıldıkları gerekçesiyle bazı vatandaşları gözaltına almıştır. Ayrıca Filistinlilerle dayanışma amacıyla düzenlenen gösterileri engellemek amacıyla güvenlik güçlerini harekete geçirmiş ve Şiiilerin gittiği İmam Sadık Camii önüne konuşlandırmıştır. O tarihten bu yana güvenlik güçleri her Cuma namazında katılımcıları kısıtlamak için tedbirler almaktadır.

Öte yandan en son 2011 Arap halk hareketlerinin ülke topraklarına yansımaları ile sıkıntılı günler yaşayan Bahreyn, benzer bir sokak tetiklenmesini engellemek için emniyet tedbirlerinin yanı sıra sokağın tansiyonunu dindirici bazı açıklamalar yapma gereği hissetmiştir. Bahreyn Temsilciler Meclisi 2 Kasım'da İsrail'in Manama Büyükelçisi'nin ülkeden ayrıldığını, Bahreyn'in Tel Aviv Büyükelçisi'nin geri çekildiğini ve İsrail ile ekonomik ilişkilerin durdurulduğunu duyurdu ve söz konusu kararın Bahreyn Kralı Hamed bin İsa el-Halife tarafından tüm platformlarda ilan edilen Bahreyn'in Filistin davasını ve kardeş Filistin halkının meşru haklarını destekleme konusundaki tarihi ve sağlam konumunu teyit ettiğini bildirdi. Bununla beraber Bahreyn, 11 Kasım'da Gazze gündemiyle toplanan İslam İşbirliği Teşkilatı ve Arap Ligi Olağanüstü Ortak Zirvesi'nde petrol

kullanımı, İsrail uçaklarının Arap hava sahasına girememesi, tüm ilişkilerin dondurulması gibi maddelerin yer aldığı öneriyi reddetti.

2.2 Birleşik Arap Emirlikleri

7 Ekim'den bu yana tıpkı Bahreyn gibi İbrahim Anlaşmalarının Körfez'deki diğer imzacısı BAE de kendini büyük bir ikilem içinde buldu. Bir yandan İsrail ile ilişkileri devam ettirmek diğer yandan İslam ve Arap dünyasında yükselen İsrail karşıtlığının yarattığı tepkiyi kendi üzerine çekmemek BAE için kolay bir yol olmadı. İlk olarak BAE Dışişleri Bakanlığı 8 Ekim'de Hamas'ın saldırısına bir tepki yayınladı. Akabinde 15 Ekim'de BAE Devlet Başkanı Şeyh Muhammed bin Zayid el-Nahyan, İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu ile görüştü. Bu görüşme 7 Ekim'den itibaren Netanyahu ile bir Arap lider arasında gerçekleşen ilk ve tek telefon görüşmesiydi. BAE bu durumu dengelemek için İsrail'in Gazze'ye dönük kara operasyonlarını genişleteceği yönündeki açıklamalarının ardından 18 Ekim'de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ni (BMGK) acil toplantıya çağırdı. Keza 9 Kasım'da BAE resmi ajansı 25 ton gıda, tıbbi ve çeşitli yardım malzemeleri taşıyan uçağın BAE'den Mısır'ın Ariş kentine gönderildiği duyurdu ve yardımların Gazze Şeridi'ne BM Dünya Gıda Programı koordinasyonunda Refah Sınır Kapısı'ndan ulaştırılacağını aktardı.

Öte yandan BAE, 11 Kasım'da Gazze gündemiyle toplanan İslam İşbirliği Teşkilatı ve Arap Ligi Olağanüstü Ortak Zirvesi'nde petrol kullanımı, İsrail uçaklarının Arap hava sahasına girememesi, tüm ilişkilerin dondurulması gibi maddelerin yer aldığı öneriyi reddetti. İlaveten BAE'li yetkililer 11 Kasım'da İbrahim Anlaşmalarının devam edeceğini duyurdular.

Bu noktada BAE'nin gelen tepkileri dengelemek için Gazze'ye yönelik insani yardımı artırma ve bu politikayı ön plana çıkarma stratejisi benimsediğini belirtmek gerekir. Bu doğrultuda 13 Kasım itibariyle BAE şu ana kadar Gazze'ye yardım için 64 uçak göndermiştir. BAE ayrıca Gazze'de bir sahra hastanesi kurma hazırlığı içindedir.

2.3 Suudi Arabistan

Hamas'ın Aksa Tufanı Operasyonu ile başladığı süreçten KİK üyeleri arasında en çok etkilenen ülke şüphesiz Suudi Arabistan oldu. Zira Suudi Arabistan 7 Ekim'in hemen öncesinde İsrail'le ilişkilerin normalleştirilmesi için ABD ile müzakere halindeydi. Suudi Arabistan'ın bu yönde bir diplomasi içine girmesinin temel gerekçesini Mart 2023'te İran'la sağladığı uzlaşmayı uzun vadeli görmemesi ve İran'ın bölgede asimetric bir şekilde güçlenmesinin önünü kesmek istemesi oluşturmuştur. İran nükleer eşik statüsünden nükleer silah üretme aşamasına çok yaklaşmıştır ve bu durum bölgede direniş ekseri olarak tanımlandığı vekil güçlerle ilişkisini daha da kuvvetlendirmenin yolunu açmaktadır. Suudi Arabistan, İran'ın bu yüksek ihtimalli stratejisinin kendi aleyhine işleyeceğinin bilincinde olduğundan İsrail'in Filistin'de iki devletli çözümü kabul etmesi ve ABD'nin taleplerini gerçekleştirme karşılığında İsrail'le normalleşme sürecini başlatacağı. Eğer Suudi Arabistan ABD ile nihai bir anlaşmaya varabilmiş olsaydı bunun karşılığında ABD'den önemli bir güvenlik şemsiyesi sağlamış olacak ve bu kapsamda sivil nükleer program, serbest ticaret anlaşması ve Amerikan silahlarına daha kolay erişim gibi olanaklara kavuşacaktı. Ancak 7 Ekim ve sonrasında yaşanan beklenmedik olaylar bu müzakereleri sekteye uğratmıştır.

Esasen Suudi Arabistan bir süredir Filistin meselesi ile ilgili aktif girişimler içindeydi. Bunun da Velihaht Prens bin Selman'ın (MBS) bir süredir benimsediği yeni milliyetçi kimlikle ilintili olduğunu belirtmek gerekir. MBS'nin odak noktasını Suudi milliyetçiliğini kamusal yaşamın merkezi ögesi haline getirmek oluşturmaktadır. Ancak bu yeni milliyetçilik hâlâ Arap üst kimliği ve İslamî geleneklerle iç içe olmaya devam etmektedir. Bu bağlamda Filistin meselesini sahiplenmek Suudi Arabistan'ın bölgede Arap ve İslam dünyasını kucaklama stratejisinde önem arz etmektedir. Tüm bu sebeplerle Hamas'ın siyasi büro şefi İsmail Haniye'nin Nisan 2023'te yıllar sonra ilk kez Suudi Arabistan'a ziyarette bulunması önemliydi. Haniye'nin ziyareti, aynı tarihlerde Suudi Arabistan'a giden Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas'ın resmi ziyaretiyle aynı zamana denk gelmesi açısından da dikkat çekiciydi. Bu durum, Suudi Arabistan'ın bölünmüş Filistin cephesini birleştirme ve Hamas'ın İran'la olan etkileşimini engellemek için artık aktif bir diplomasi başlattığı anlamına geliyordu.

Bu arka plana bağlı olarak 7 Ekim saldırılarından itibaren Suudi Arabistan, İsrail'le yürütülen dolaylı müzakereleri dondurdu. İsrail'in yoğun saldırı ve tam abluka altında tuttuğu Gazze Şeridi'nde halkın göçe zorlanması çağrılarını reddederek sivillerin hedef alınmasını kınadı ve "1967 sınırlarında başkenti Doğu Kudüs olan bağımsız bir Filistin devletinin kurulması" vurgusunu yineledi. Suudi Arabistan 11 Kasım'da Gazze'deki gelişmeleri görüşmek üzere yapılacak Arap Birliği ve İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) zirvelerini birleştirdi ve ev sahipliğini üstlendi. Ancak bu toplantıda İran'ın petrol kullanımı, İsrail uçaklarının Arap hava sahasına girememesi, tüm ilişkilerin dondurulması gibi maddelerin yer aldığı önerisini reddetti. Suudi Arabistan'ın bu tavrı ister istemez 1973 Yom Kippur sonrası yaşanan gelişmelerle

kıyaslanmaktadır. O dönemde Suudi Arabistan, OPEC kararı doğrultusunda petrol ambargosu uygulayan ülkelerden biriydi. Ancak İsrail'in karşısındaki Mısır ve Suriye, Suudi Arabistan'ın iyi ilişkiler sahibi olduğu ülkelerdi. Fakat bugün İran'ın Hamas'la birlikte isminin anılıyor olması ve kendine bu konu üzerinden nüfuz alanı oluşturma çabası, Suudi Arabistan'ın ambargo kararını desteklememesinin temel sebeplerinden biridir. Zira Suudi Arabistan hiçbir şekilde İran'a söylem ve eylem üstünlüğü yaratmak istememektedir.

İsrail-Gazze çatışmaları ile çeşitli gelecek öngörülleri vardır. Eğer çatışma bölge geneline yayılmaz ve belli bir süre sonra dinerse gündeme gelecek konuların başında Gazze'nin yeniden inşası ve İsrail ile Filistinliler arasında barış müzakerelerinin yapılması gelmektedir. Suudi Arabistan'ın öncelikli hedefi Hamas ve Filistin Kurtuluş Örgütü arasındaki ayrışmayı ortadan kaldıracak girişimler olacaktır. Bu noktada Gazze'de mali bir rol üstlenmeyi tercih etmesi ve yatırım fırsatlarına odaklanması da söz konusu olacaktır.

2.4 Katar

7 Ekim'den bu yana KİK üyeleri arasında farklı bir şekilde gündeme gelen ülke şüphesiz Katar oldu. Zira Katar, Hamas'ın 2007'de bölgenin kontrolünü ele geçirmesinden bu yana Mısır'ın desteğiyle İsrail ablukası altında olan Gazze Şeridi'ndeki on binlerce Filistinli öğretmen, doktor ve diğer kamu görevlilerinin maaşlarının bir kısmının ödenmesine yardımcı olmaktadır. Ayrıca 2012'den beri Hamas'ın üst düzey liderleri Katar'da yaşamaktadır. Dolayısıyla Hamas, Aksa Tufanı Operasyonu'nu başlattığında gözler ister istemez Katar'a döndü. Katar 7 Ekim'deki saldırılardan sonra Hamas'ın İsrail'e yönelik saldırılarını açıkça kınamadı. Diğer Arap devletleri ve İran gibi Katar

da şiddetin tırmanmasından İsrail'in politikalarını sorumlu tutarak Batı Şeria'daki işgale, Filistin şehirlerine yapılan ölümcül baskınlara işaret etti.

Öte yandan 2017'de Müslüman Kardeşler ile olan ilişkileri sebebiyle KİK içinde ambargoya tabi olan ve bu sorunu Ocak 2021 gibi yakın bir zamanda çözen Katar'ın başta Körfez ülkeleri olmak üzere Batı dünyası ile yeni bir krize girme lüksü bulunmamaktadır. Bu sebeple Katar, belli bir süredir Orta Doğu'daki sorunların çözümü için yüklediği arabuluculuk misyonunu 7 Ekim sonrasında da ön plana çıkardı ve Hamas'la olan iyi ilişkilerini diplomasi için bir fırsat olarak sundu. Bu bağlamda öncelikli konu 7 Ekim'de Hamas tarafından kaçırılan İsrail, ABD ve diğer Batılı ülke vatandaşlarının serbest bırakılması girişimleri oldu.

Katar şu ana kadar, Hamas'ın elindeki dört İsraili rehinenin serbest bırakılmasına aracılık etti. ABD, Mısır, İsrail ve Hamas ile koordinasyon halinde Gazze'de mahsur kalan yabancılara Mısır'a açılan kapıdan çıkabilmeleri için pazarlık yapılmasına yardımcı oldu. Katar, Hamas liderlerini sürgünde ağırladığı için bu rolü oynayabildi ancak Hamas'ı terör örgütü olarak tanımlayan ABD, İsrail ve Avrupa'nın artan baskısı karşısında bunu sürdürüp sürdüremeyeceği belirsizliğini korumaktadır. Zira Katar, her ne kadar Hamas'la iyi ilişkilere sahip olsa da aynı zamanda ülke toprakları üzerindeki ABD üssü sebebiyle binlerce ABD askerine ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca Katar 1990'larda İsrail ile resmi ticari bağlar kuran ilk Körfez Arap ülkelerinden biridir. Her ne kadar İsrail'in Doha'daki ofisi 2009'da İsrail'in Gazze'deki operasyonundan sonra kalıcı olarak kapatılmış ve İsrail ile Katar arasında resmi bir bağ oluşmamışsa da İsrail istihbarat şefinin Gazze'de tutulan rehinelere serbest bırakılmasını görüşmek üzere 9 Kasım'da Katar'a

gitmesi İsrail için Katar'ın önemli bir ülke olmasından ileri gelmektedir.

Katar'ın bu süreçteki en zor sınavı KİK içinde Hamas bağlantılarından dolayı yeni bir krize sebep olup olmayacağıdır. Şu an için KİK nezdinde Katar'la olan tüm farklılıklara rağmen keskin bir ayrışmanın olmaması hususu ön plandadır. Zira KİK için en büyük endişe İran'ın bölgede vekil güç siyasetini etkinleştirmesidir ve bunun için Körfez ülkelerinin bir blok oluşturması ve bu noktada Katar'ın da aynı cephe- de yer alması önem arz etmektedir. Nitekim 13 Kasım'da İsrail Katar'ın Gazze'deki merkezini bombaladı ve bunun üzerine Suudi Arabistan Dışişleri Bakanlığı saldırıyı kınadı. Ayrıca yapılan açıklamada Krallığın Katar'la dayanışma içinde olduğu belirtildi. Kuveyt, BAE, Umman da benzer açıklamalar yayınladı. Son olarak KİK Genel Sekreteri saldırıyı kınadı ve Katar'ı Gazze'nin yeniden inşası çabalarına yaptığı önemli katkılardan dolayı takdir ettiklerini açıkladı.

2.5 Kuveyt

Kuveyt, 7 Ekim'den itibaren İsrail-Gazze geriliminin tırmanmasına sert tepkiler vererek Filistin davasına desteğini gösterdi. Esasen geçmişte Kuveyt'in Filistin sorununu olumsuz etkileyen bazı sorunlar oldu. 1990'da Irak'ın Kuveyt'i işgaline destek veren ve Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin saflarında yer alan Filistinlilerin büyük çoğunluğu savaş sonrası sınır dışı edilmişti. Daha sonra 2004'te Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas, Filistinlilerin Saddam'a savaş zamanındaki desteklerinden dolayı Kuveyt'ten özür dilemiş ve 90'lı yıllardaki sorunlar bir nebze olsun dinmişti. 2012'de ise Kuveyt'teki Filistin büyükelçiliği yeniden aktif hale gelmişti.

Kuveyt'te Filistin'in tekrar gündeme gelmesini sağlayan yakın zamandaki gelişme ise 2020 İbrahim Anlaşmaları sürecinde oldu. Zira Kuveyt halihazırda 15 bin kadar Amerikan askerinin konuşlandığı bir Amerikan üssüne ev sahipliği yapması sebebiyle ABD'nin Orta Doğu stratejisinde büyük önem taşıdığından dönemin ABD Başkanı Donald Trump, Kuveyt'i de sürece dahil etmek istemişti. Ne var ki Kuveyt'te 37 milletvekili bir bildiri yayınladı ve hükümete, İsrail ile normalleşmeye karşı net duruşunu ortaya koyması çağrısında bulundu. Ardından Kuveyt Bakanlar Kurulu da Filistin davasının Araplar ve Müslümanlar için öncelikli ve en önemli mesele olduğunu ve Kuveyt Devletinin Filistin halkının yanında olduğunu ilan etti. Böylelikle İsrail ile ilişkileri normalleştirme konusu gündem dışı kaldı.

Kuveyt'te 7 Ekim'den itibaren halkın İsrail aleyhine yoğun protestoları oldu. Ülke, Filistin davasına bağlılığını ve bölgede İsrail ile ilişkileri normalleştiren son ülke olacağını öne sürmektedir. Tarihsel olarak bölgesel diplomasi- de aktif olan Kuveyt, her ne kadar Emir Şeyh Sabah el-Ahmet el-Cabir el-Sabah'ın 2020'deki ölümünden bu yana diplomatik faaliyetlerini azaltsa da Gazze'nin durumuyla ilgili endişelerini beyan etmektен çekinmemekte ve uzun vadeli barış tesis etmede rol sahibi olmakla ilgilendiğini ifade etmektedir.

Kuveyt'in İsrail karşıtı söylemi ön plana çıkarılmasında şüphesiz toplumsal yapısının da etkisi vardır. Zira Kuveyt'te yadsınmayacak oranda Şii nüfus vardır. Net bir rakam olmamakla birlikte ülke toplam nüfusunun %30-40'ını Şiiilerin oluşturduğu tahmin edilmektedir. Kuveyt'teki Şiiiler hem ekonomik hem de sosyal ve siyasal alanlarda diğer Körfez ülkelerinde bulunan Şii toplumlarına nazaran oldukça iyi durumdadır. Bu da genel olarak Şii nüfusun yönetimle derin ayrışmalar içine girmemesini sağlamaktadır.

Öte yandan İran'ın Şii nüfusu barındıran ülkelerde mevcut potansiyel rahatsızlıklardan yararlanarak toplumu özellikle gençleri mobilize edip kendi çıkarları doğrultusunda harekete geçirme politikası, Kuveyt yönetiminin dikkat ettiği bir husustur. Hal böyle olunca Aksa Tufanı Operasyonu sonrası Kuveyt yönetiminin toplumun hassasiyetlerini göz ardı etmesi durumunda İran'ın boşlukları doldurması ve ülke içinde olası karışıklıkları motive etmesi mümkün olacaktı. Bu sebeple Kuveyt tüm bu süreçte İsrail karşıtı söylemleri ön plana çıkarılmayı tercih etti.

2.6 Umman

KİK'in şu anki dönem başkanlığını yürüten Umman, İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırısını İsrail'in yasadışı işgali ve Filistin topraklarında devam eden saldırılarının bir sonucu olarak değerlendirerek kınamıştır. Umman, Katar gibi Gazze ihtilafının bölgesel bir çatışmaya dönüşmesini engellemeyi amaçlamaktadır ve bölgesel ilişkilerinde dikkatli bir denge siyaseti gütmektedir. Umman'ın ihtiyatlı iletişim kurma yeteneği, onu bölgedeki gerilimi düşürmede önemli bir aktör konumuna getirmektedir.

Bu bağlamda Umman'ın 31 Ekim'de yaptığı İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarına ilişkin bağımsız bir soruşturma yapılması çağrısı önemlidir. Keza 10 Kasım'da Umman Sultanı Haysem bin Tarık, ABD Başkanı Joe Biden ile Gazze'deki durumu değerlendiren bir görüşme yaptı ve askeri operasyonların durdurulmasının, sivillerin korunmasının ve Filistinlilerin 1967 sınırlarında başkenti Doğu Kudüs olmak üzere bağımsız bir devlet kurma hakkının tanınmasının önemini vurguladı.

3. Gazze Operasyonu ve Körfez'de Değişen Dengeler

7 Ekim 2023'e kadar yakın zamanda Orta Doğu siyasetinin en önemli gelişmelerinden birisi, Mart 2023'te Çin'in arabuluculuğuyla İran ve Suudi Arabistan arasında gerçekleşen uzlaşma olmuştur. Zira söz konusu süreç sadece 2016'dan itibaren büyük bir gerilim yaşayan iki ülke arasındaki sorunları çözmek anlamına gelmemekteydi. İran-Suudi uzlaşısı Orta Doğu'da diğer normalleşme ilişkilerini gündeme getirmiştir. Keza bölge dışı aktörlerin stratejilerinin güncellenmesi gerekliliğini de ortaya çıkarmıştı. Ancak bu uzlaşmanın yüzeyselliği 7 Ekim 2023'te Hamas'ın İsrail'i hedef alan Aksa Tufanı Operasyonu ve sonrasında İsrail'in başlattığı Gazze operasyonu ile ortaya çıkmıştır. Zira Aksa Tufanı Operasyonu'nun hemen ardından İran'ın gelişmelerden fırsat devşirmeye çalışması ve vekil güç siyasetini devreye sokması, Suudi Arabistan'ın İran'la uzlaşmasının temel gerekçelerinden biri olan İran'ın vekil güçlerini frenleme stratejisini boşa çıkarmıştır.

Yaşanılan süreçte Körfez'i bekleyen en önemli sorunların başında İran'ın vekil güç stratejisini kullanarak yeni bölgesel gerilimler yaratma potansiyeli gelmektedir. Zira 7 Ekim'den bu yana İran Gazze sorununu manipüle ederek kendi ajandasını devreye sokmuştur. Tek bir İran vatandaşına zarar gelmeden Arap nüfusun yaşadığı bölgelerde vekil güçleri kullanarak sıcak çatışmayı genişletme ihtimali her geçen gün artmaktadır. Bu durum Yemen'de duraksayan İran-Suudi Arabistan gerilimini yeniden canlandırabilir ve diğer KİK üyeleri de 2015'te olduğu gibi sürece eklenilebilir. Daha da kötüsü İran'ın İsrail'in Gazze operasyonu sonrasında benimsediği vekil güç siyaseti, Sünni-Şii çatışmasının alevlenmesine de yol açabilir. Körfez ülkelerinin, özellikle de Suudi

Arabistan'ın, Arap başkentlerindeki İran etkisine karşı daha az hoşgörölü hale gelmesiyle Körfez'deki hassas denge bozulabilir.

Eğer İran'ın Rusya ve Çin'in de desteğini alarak yürüttüğü vekil güç siyaseti derinleşerek devam ederse bu durum karşısında artan İran nüfuzuna tepki olarak yeni bir Arap milliyetçiliği dalgası ortaya çıkabilir. Suudi Arabistan, İslam ve Arap dünyasındaki liderliğini ileri sürerken Filistin meselesinde daha aktif bir duruş sergilemek zorunda kalabilir. Bu değişim bölgenin siyasi manzarasını yeniden şekillendirebilir ve potansiyel olarak mevcut gerilimleri yoğunlaştırabilir.

Gelişen bu jeopolitik ortamda Türkiye'nin rolü bölgesel istikrarın korunmasında çok önemli hale gelmektedir. Türkiye'nin son dönemde Körfez ülkeleriyle ilişkilerini geliştirmeye yönelik çabaları ve İran'la devam eden diyalogu ve İsrail'le yaşadığı diplomatik zorluklara rağmen ilişkisinin kesilmemesi bölgede benzersiz bir kilit oyuncu olarak konumlanmasını sağlamaktadır. Bu noktada Körfez siyaseti, İran'ın bölgede istikrarsızlık yaratan söylem ve eylemlerini dengeleme noktasında Türkiye'nin yapıcı katkılarını tercih edecektir. Zira Türkiye'yi tüm bölgesel aktörlerle temas halinde olan tek ülke olarak gören Körfez ülkeleri bunun öneminin giderek daha fazla farkına varmaktadır. Körfez siyasetinin Türkiye ile bölgesel iş birliğini artırma yönündeki potansiyel evrimini öngördüğümüzde Türkiye'nin barış girişimlerinin Orta Doğu'da istikrar ve dengeye nasıl katkıda bulunabileceğini yakın gelecekteki konu başlıklarından biri olacaktır.

Sonuç

7 Ekim'den bu yana Gazze'de yaşanan gelişmeler yalnızca bölge dengeleri ekseninde şekillenmemektedir. Başta ABD olmak üzere Rusya ve Çin gibi küresel aktörlerin yerel aktörlerle kurduğu ilişkiler de gelişmeleri etkilemektedir. Bu sebeple İsrail-Gazze geriliminin bölgesel ve küresel sonuçları karmaşık ve çok yönlü olup siyasetin, güvenliğin ve diplomasiinin çeşitli yönlerini etkilemektedir. Olası sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

- Bu tırmanış Orta Doğu'daki jeopolitik ittifaklarda ve ortaklıklarda değişikliklere yol açabilir. Ülkeler, çatışma sırasındaki duruşlarına göre ittifaklarını yeniden değerlendirebilir ve bu da potansiyel olarak yeni ittifakların oluşmasına veya mevcut ittifakların güçlenmesine yol açabilir.
- İran'ın etkisinde devlet dışı aktörlerin rolü ön plana çıkabilir. Bu grupların bölgesel oyuncular tarafından desteklenmesi veya kınanması bölgedeki güç dinamiklerini etkileyebilir.
- İbrahim Anlaşmaları veya gelecekteki potansiyel İsrail-Filistin barış girişimleri gibi bölgesel barışa yönelik çabalar aksiliklerle karşı karşıya kalabilir. Güven artırıcı önlemlerden taviz verilebilir, bu da diplomatik kararları daha zorlu hale getirebilir.
- Orta Doğu'daki gerilimin artmasının küresel güvenlik üzerinde yansımaları olabilir ve büyük güçlerin önceliklerini ve stratejilerini etkileyebilir. Çatışmaların yayılma potansiyeli veya dış aktörlerin katılımı, uluslararası güvenlik dinamiklerini daha da karmaşık hale getirebilir. Bu da Körfez siyasetini doğrudan etkiler.
- Orta Doğu küresel enerji piyasalarında önemli bir oyuncudur. Şu an için kriz enerji piyasaları üzerinde derin bir etki yaratmamıştır. Ancak durumun uzaması ve yeni çatışma alanlarının oluşması, küresel enerji fiyatlarını ve tedarik zincirlerini etkileyebilir. Bu da enerji gelirlerine bağımlı Körfez ülkelerini doğrudan etkiler.
- Çatışma mülteci akışının artmasına katkıda bulunabilir. Bu durum doğrudan Körfeze yansımaya da Gazze'deki nüfusun yer değiştirmesinin uzun vadede Körfeze etkileri olacaktır.
- Gerilimin tırmanması aşırı ideolojilere alan açabilir ve potansiyel olarak radikalleşmeye katkıda bulunabilir. Bunun Körfez ülkelerine olumsuz etkileri olacaktır.

Özetle İsrail-Gazze geriliminin geniş kapsamlı sonuçları olacaktır. Sadece Körfez ülkelerini değil aynı zamanda küresel jeopolitiği, güvenliği ve diplomasiyi de etkileyecektir. Bununla beraber Körfez ülkeleri geçmişteki olumsuz deneyimlerden hareketle tüm bu olası olumsuzluklar karşısında tedbirler almaya odaklanacaktır. Bu tedbirler arasında kuşkusuz en önemlisi İran'ın vekil güç siyasetini dengeleme stratejisi ve bunu sağlamaya yönelik siyasi ve askerî işbirlikleri olacaktır. Bu noktada Körfez'in görüş farklılıklarını ikinci plana itip işbirlikçi bir tavır sergilemesi yüksek olasılıktır.

“Tanıtım nüshasıdır, para ile satılamaz.”

“Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5’inci maddesinin 2’nci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir.”

İRAM HAKKINDA

İran sahip olduğu tarihsel derinlik ve maddi güç etkenleri nedeniyle uluslararası ilişkilerde dikkate alınması gereken ülkelerden birisidir. İran ve Türkiye arasındaki köklü tarihi ilişkiler, sınır komşuluğu ve kapsamlı iş birliği de Türkiye açısından İran'ı çok yönlü tanımayı gerekli kılmaktadır. Bu gereklilikten hareketle 2016 yılında müstakil bir düşünce kuruluşu olarak Ankara'da kurulan İran Araştırmaları Merkezi (İRAM) öncelikle İran'a ilişkin Türk kamuoyunu ve ilgilileri bilgilendirmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda birincil kaynaklara dayanarak saha araştırmaları, raporlar, analiz dosyaları hazırladığı gibi Türkiye'nin muhtelif disiplinlerdeki İran uzmanı ya da araştırmacısı gereksinimini karşılamak adına; dil kursu, staj/burs programı, proje ve lisansüstü tez desteği, atölye, ihtisas semineri gibi eğitim faaliyetleri de yürütmektedir. Aynı zamanda Türkiye'de İran'a ilişkin bilimsel çalışmalar gerçekleştiren akademisyenlere araştırmalarını paylaşabilecekleri bir platform sunan İRAM, ekonomiden iç politikaya, dış politikadan güvenliğe, Şiilikten toplum ve kültüre değin geniş bir yelpazedeki yayınlarını çevrim içi ve basılı olarak okurlarına sunmaktadır.

İran Araştırmaları Merkezi

İRAN ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

Üst Zeren Sokak No: 40

Levent/Beşiktaş/İstanbul/Türkiye

Tel: +90 212 264 35 81 | +90 212 268 33 00

Faks: +90 212 264 35 18

e-mail: iramistanbul@iramcenter.org

www.iramcenter.org

“Bu çalışmanın tüm telif hakları İran Araştırmaları Merkezine (İRAM) aittir.”